

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsak petek ter stanejo v tiskarni prejemanje za celo leto 3 gld. 50 kr., za pol leta 1 gld. 75 kr. in za četrto leta 90 kr., — po pošti prejemanje pa za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. in za četrto leta 1 gld. — Za prinašanje na dom v Ljubljani se plača na leto 40 kr. Naročnino prejema upravništvo v Blasnikovi tiskarni. — Oglase (inseerate) vzprejemlje upravništvo, in se plača za vsako vrsto za enkrat 8 kr., za dvakrat 12 kr., za trikrat 15 kr. — Dopisi naj se pošiljajo uredništvu „Novic“.

V Ljubljani 1. julija 1898.

Politiški oddelek.

Po državnem zboru.

(Mnenje štajerskega rodoljuba.)

Blizo poldrugo leto je že preteklo od zadnjih državno-zborskih volitev. Že trikrat je med tem časom zboroval državni zbor, že tretja vlada je od tistega časa na krmilu in vsem tem vladam so naši državni poslanci tlačali s tako požrtvovalnostjo in takim samozatajevanjem, da isto skoraj škoduje časti in samozavesti slovenskega naroda. Ker se je ravnokar spet odložilo zasedanje državnega zbora, se smemo pač tudi vprašati, kaj smo v tej poldrugoletni dobi dosegli, oziroma, kaj so za nas dosegli naši poslanci? Žalibog, se nam vsiljuje na to vprašanje odgovor, ki nas navdaja z žalostjo in ogorčenostjo.

Z najboljšimi nadami in z nekako naudušenostjo smo pri zadnjih državnozborskih volitvah začeli volilno borbo; pričakovali smo mnogo od novega državnega zbora, a do zdaj ta državni zbor ni izpolnil niti ene naše zahteve, niti ene naše nade. A ne samo, da v tej poldrugoletni dobi nismo dosegli ničesar, naopak, mi smo danes na mnogo slabšem, kakor smo bili pred poldrugim letom, naš politični položaj se hujša od dné do dné.

Naše zahteve so večinoma take, katere lahko vlada izpolni brez sodelovanja državnega zbora, tukaj torej ne velja izgovor, da si državni zbor ne more pomagati, da je uničen.

Nam vsem je še v jasnem spominu kako je grof Gleispach postopal pri imenovanju justičnih uradnikov o priliki uvedanja novega civilnopravnega postopanja. Na vsa kolikaj; važnejša mesta je poklical strupene nasprotnike slovenskega naroda. Kako so se takrat protežirali pristaši tistih strank, ki so onemogočile vsako delovanje državnega zbora. Spomniti se je treba samo, kdo je postal predsednik okrožnega sodišča v Mariboru, državni pravdnik v Mariboru, predsednik višjega deželnega sodišča v Gradcu.

Ko je minister Gleispach odstopil, se razmere za nas niso prav nič zboljšale, ampak se le shujšale, kar spet najjasneje kažejo imenovanja iz zadnjih časov. Imena Gleispach, dr. Eminger, — Pajk, Gertscher so za naklonjenost ministra dr. Ruberja proti nam Slovincem več kakor značilna.

Pa ne samo pri sodiščih, tudi drugod veljajo pri imenovanju uradnikov v slovenskih pokrajinah ista načela. Dokaz za to so imenovanja okrajnega glavarja Schwarza in deželnega šolskega nadzornika Lampla.

Čim očitneje kaže pri nas kak uradnik svojo mržnjo proti vsemu, kar je slovensko in avstrijsko, čim strastneje agitira za protiaustrijske ideje Schönererja in Wolfa, tem hitreje se povspenja po uradniški lestvici navzgor. Tako so pri nas državni uradniki vodje političnih strank, katerih cilj je uničenje naroda, za katerega blagor bi morali delovati, strank, katerih težišče je zunaj avstrijskih mej. Tako je mogoče, da prirejajo pri nas državni uradniki veselice v senci pruskih plavic, kakor v Celju. Kako daleč je fanatizem naših uradnikov že došel, kaže na sebi malenkostno a jako značilno dejstvo, da sta dne 17. rožnika 1898 pri kazenskih razpravah pri okrožni sodnji v Mariboru na mizi pred državnim pravdnikom kot javnim obtožiteljem ležala dva zakonika s črno-rudeče-žoltimi trakovi.

Da se pri takih razmerah veljava slovenščine pri državnih uradih, zlasti pri sodnijah, vedno bolj krči, je pač umevno. Pri okrožni sodnji v Mariboru državni pravdnik nikdar ne govori slovenski. Pri okrajnih sodnijah v Marenbergu, Slovenjemgradu, Rogatcu, Ljutomeru in morda še pri drugih se celo izpovedbe slovenskih prič in obdolžencev zapisujejo samo v nemškem jeziku.

Vse slovensko uradovanje pri teh sodnijah obstoji v tem, da se nekako iz milosti še sprejemajo slovenske vloge. Okrajna sodnja v Cmureku pa še tega ne stori. In kaj so storili naši poslanci za zboljšanje teh žalostnih razmer? Ničesar.

Vir vseh teh nedostatkov pri naših sodnijah je višja deželna sodnja v Gradcu. Riba smrdi od glave. Dokler

ne dobimo višje deželne sodnije v Ljubljani, bode slovenščina pri sodnijah vedno zaničevana pasterka. Ustanovitev višje deželne sodnije v Ljubljani je pogoj za ugodno rešitev našega jezikovnega vprašanja. Letos se je v državnem zboru mnogo govorilo o rešitvi jezikovnega vprašanja, a kolikor je nam znano, nikdo ni sprožil vprašanja o ustanovitvi višje deželne sodnije v Ljubljani. Naši poslanci niti toliko poguma niso imeli, da bi z besedico grajali imenovanje grofa Gleispacha predsednikom višje deželne sodnije v Gradcu. Namesto da bi se bili v tej točki združili z nemškimi strankami in strmoglavili Gleispacha, bili so do zadnjega pripravljani s svojimi glasovi braniti Gleispacha pri odgovoru na interpelacijo glede graških razmer. Hvala Bogu, da do tega za naše poslance naravnost sramotnega glasovanja ni prišlo. Ravno tukaj bi bili naši poslanci lahko odločno nastopili. Na vlado, ki nas nikdar ne pozna, se pač ni bilo treba ozirati, na desnici pa ni stranke, ki bi imela interes na tem, da je Gleispach predsednik višje deželne sodnije v Gradcu. Hrvati so celo istočasno z Gertscherjem dobili enako zaščito, kakor mi z Gleispachom. Isti bi morali torej že z ozirom na svoje razmere postopati složno s Slovenci.

Naš državni zbor ni več sposoben za delo, in ker svoje naloge ne more več izvrševati, je najbolje, da pogine. S tem še pa seveda nikakor nočemo reči, da bi se v Avstriji moralo vladati brez parlamenta, ali absolutno. Za delo le ta čas obstoječi državni zbor ni sposoben ker nima zdrave podlage. Njegov temelj, ta čas obstoječi volilni red, je gnil, krivičen, in edino zaradi tega se pri nas parlamentarizem ne more razviti. Naš parlament je treba postaviti na zdravo podlago, in ako se vlada obotavlja v tem oziru kaj storiti, mora jo parlamentna večina k temu prisiliti, namesto da z vlado vred tlačani obstrukciji. Mi ne zahtevamo popolnega preustrojenja naše ustave, ali preustrojenja ustavnega sistema, ampak samo nov volilni red naj se oktrojira. Seveda bi moral tak volilni red biti pravičen. Mandati se morajo razdeliti edino le po številu prebivalstva, volilna pravica bi se morala prav izdatno razširiti. Najbolje bi bilo, da se uvede splošna, enaka in neposredna volilna pravica. Odpraviti bi se morali vsi privilegiji in vsled tega tudi volilne kćurije. Volilni okraji pa bi se morali omejiti kolikor mogoče po narodnostih. Ako mora nam že v vsakem drugem oziru Nemčija biti vzor, zakaj bi nam gledé volilne pravice ne bila? Ako bi se parlament postavil na tako podlago, od sedanjih obstrukcionistov niti tretjina ne pride več v državni zbor. Na ta način postane državni zbor sposoben za delo in bode parlamentarnim potom predruščil tudi ostale točke naše ustave, kakor zahtevajo to koristi avstrijskih narodov.

S tako izpremembo volilnega reda bi torej tudi avtonomistične stranke lahko zadovoljne bile, saj bi se na ta način ravno njihova moč v državnem zboru najbolje pomnožila. Ako se postavi parlament na tako podlago, potem ni treba več izpreminjati opravnika, večina poslancev bode potem reprezentovala tudi večino prebi-

valstva in parlamentarno načelo večine bode se spet samo ob sebi uveljavilo. Ko je večina videla, da je tačasni državni zbor uničen, bila je njena dolžnost, dogovoriti se, kako se naj postavi parlament na novo zdravo podlago in potem od vlade zahtevati, da uravna državni ustroj v njenem smislu. Da bi bila državnozborna večina v tem oziru storila kak skupen korak, nam ni znano, nam se dozdeva, da je večina pač vedno skrbela za vlado, nikdar pa za se.

Na tako podlago postavljen parlament bode tudi jezikovno vprašanje brez težave rešil v smislu ravnopravnosti vseh narodov in narodni prepiri v Avstriji bodo se vsaj ublažili, ako ne bodo popolnoma utihnili. Seveda bi se mogel tak volilni red pri sedanjih razmerah samo oktrojirati. Ali če so se smele oktrojirati čisto krivične ustave s krivičnimi volilnimi redi, zakaj bi se pravici na korist ne smelo nekaj oktrojirati? Mnogo bi se pa že dalo tudi z znanim § 14 doseči. S pomočjo tega § bi se dalo znižati volilni cenzus, ž njim bi se dali volilni okraji predrugačiti tako, da bi vsaj volilni okraji iste dežele bili med seboj prilično enako veliki, kar se tiče števila prebivalstva. S tem § bi se dali mestni volilni okraji povečati, volilni okraji kmetskih občin pa zmanjšati, ako bi se vsi večji kraji odkazali mestni skupini. In če bi se vse storilo, kar se v tem oziru da storiti s pomočjo tega §, bi gotovo tudi to mnogo koristilo našemu parlamentu, ker bi se njegova nezdrava podlaga vsaj deloma ozdravila. Ako se že mora vladati s tem §, zakaj bi se isti tukaj ne porabil, kjer je pomoč najbolj potrebna?

Politični pregled.

Jubilejne slavnosti. — Minoli mesec so se začele slavnosti petdesetletnice vladanja našega presvetlega cesarja. Otvorili so jih dunajski šolarji, katerih je v slavnostnem sprevedu defeliralo nad 70.000 pred cesarjem. Tej slovesnosti je sledila udanostna izjava avstrijskih lovcev in udanostna izjava avstrijskih strelcev. Pri sprevedu dunajskih šolarjev je cesar v svojo zahvalo upletel nekaj besed, katere so obudile največjo pozornost in so velicega političnega pomena. Cesar je rekel, da mu je spreved dunajskih šolarjev, ta sijajni dokaz udanosti in ljubezni, tolažba za obilne žalosti, katere mu je prineslo letošnje leto. Nemce so zadele te rahle besede očetovskega vladarja kakor da bi jih bil kdo z bičem oplazil po obrazu, saj so čutili, da so te besede naperjene proti njim, da se s temi besedami ožigosava njihova politika. Kaj je provzročilo cesarju tako bridko žalost? Nemška obstrukcija, nemško proti monarhiji in proti dinastiji naperjeno gibanje. Cesarju gre hvala, da je avstrijsko mislečim ljudem dal pogledati v svoje sree.

§ 14. — Te dni je dunajski uradni list objavil na podlagi znanega § 14 izdano cesarsko naredbo, s katero se uveljavlja tudi za drugo polovico tekočega leta budgetni provizorij. Izza Belcredijevih časov je to prvi slučaj, da parlament ni rešil budgeta, da se je uveljavil izvenparlamentarnim potom, a sploh je to prvi slučaj, da si je morala vlada na ta način pomagati vsled nasprotstva parlamentarnih strank proti ustavnemu delovanju parlamenta. Z isto naredbo se pooblašča finančni minister, da sme na račun inventicijskega posojila najeti 20 milijonov za izvršitev nujnih investicij.